

JESENSKO ILI ZIMSKO GNIJEŽĐENJE MALE UŠARE *Asio otus* NA PODRUČJU SLAVONIJE (ISTOČNA HRVATSKA)

*Autumn or winter breeding of the Long-eared Owl *Asio otus* in Slavonia (Eastern Croatia)*

JOSIP LEDINŠČAK¹, DORA DVORŽAK²

¹A.G.Matoša 14, 31500 Našice, Croatia

²Braće Radić 46, 31500 Našice, Croatia

Mala ušara *Asio otus* redovita je gnjezdarica u Hrvatskoj, prvenstveno u kontinentalnom dijelu (KRALJ 1997), a sezona gnijeđenja najčešće traje od ožujka do srpnja (CRAMP 1985, HARDEY i sur. 2013). Zimi se često okupljaju na zajedničkim odmorištima u manja ili veća jata koja preko dana miruju na stablima. U Slavoniji su posljednjih godina bilježena zimovališta od nekoliko jedinki do više od 100 jedinki, ali najčešće jata od nekoliko desetaka ptica. Iznimno, najveće zabilježeno zimsko okupljalište bilo je jato od 268 jedinki (arhiva HDZPP). U susjednoj se Srbiji, primjerice, redovito na zimovalištima bilježe jata od preko 400 jedinki, dok je odjednom najviše zabilježeno čak 743 ptice (Milan Ružić, usmeno).

Na poznatoj lokaciji zimovališta malih ušara u mjestu Gorjani (45.398621, 18.375905), 10-ak kilometara sjeverozapadno od Đakova, 6. siječnja 2020. umjesto očekivanih odraslih jedinki uočeno je nekoliko neobično svijetlih ptica u starom gnijezdu sive vrane *Corvus corone cornix*. Na veliko iznenađenje, bila su to tri ptica male ušare. Osim ovih mladih ptica, odrasle jedinke na stablima nisu viđene. Tijekom siječnja 2018. godine na zimovanju je zabilježeno 90 jedinki malih ušara na ovoj lokaciji i u bližoj okolici, dok su na istom mjestu početkom veljače 2020. godine izbrojane 102 ptice (arhiva HDZPP). Starost ovih mladih ptica procijenjena je na 2-3 tjedna, a uzevši u obzir da je vrijeme inkubacije male ušare 25-30 dana (HARDEY i sur. 2013), ptice su se mogle izleći vjerojatno krajem studenog, a udvaranje i gniježđenje je moglo započeti već početkom studenog ili krajem listopada 2019., što je, u usporedbi s ostalim dostupnim podacima, iznimno rano za ovu vrstu. Ovo je već drugo uzastopno zabilježeno gniježđenje male ušare tijekom zimskog razdoblja na području Đakovštine. Naime, u zimu 2018./2019. zabilježeno je gniježđenje u Đakovu, s mladimpticama u gnijezdu promatranim u veljači (VITMAN 2019).

Unatoč relativno malom broju dostupnih podataka, čini se da gniježđenje male ušare tijekom zimskog razdoblja ipak nije toliko rijetka pojava. Prema

e-mail: jledinscak@yahoo.com, ddvorzak@gmail.com

dostupnoj literaturi, od recentnih podataka navodi se gniježđenje u Slovačkoj (NOGA 2009) i u Češkoj (HRABOVSKÝ 2006) u zimu 2004./2005. Iste zime zabilježeno je po prvi puta zimsko gniježđenje u Italiji (GUSTIN i sur. 2006). U susjednoj Srbiji zabilježeno je više slučajeva zimskog gniježđenja (Milan Ružić, usmeno), kao i u Mađarskoj (NOGA 2009).

Većina sova, uključujući i malu ušaru, imaju jedno leglo godišnje (BÉZIERS i ROULIN. 2015, ZUBEROGOITIA i sur. 2004). Ako prvo leglo propadne u ranoj fazi, drugo, zamjensko, leglo kod sova nije neuobičajena pojava (ZUBEROGOITIA i sur. 2004). Međutim, ukoliko su uvjeti za gniježđenje povoljni i ono počne dovoljno rano, male ušare tijekom gniježdeće sezone mogu othraniti i drugo leglo. Iako je ova pojava vrlo rijetka, barem je jednom nedvojbeno i potvrđena (MARKS i PERKINS 1999). Budući da su ptice s udvaranjem i parenjem vjerojatno počele već krajem listopada ili početkom studenog, ne može se sa sigurnošću ustanoviti radi li se o vrlo ranom zimskom, ili kasnom jesenskom gniježđenju. Nije poznato jesu li ptice tijekom gniježdeće sezone u 2019. g. imale prekid ciklusa razmnožavanja (npr., u vidu migracije ili mitarenja) od ljeta do jeseni, odnosno početka ovog gniježđenja. Samim tim ne može se točno utvrditi pripadaju li ove mlade ptice kasnom, drugom leglu 2019. g., ili ranom prvom leglu 2020. g., ali je sigurno da je datum izlijevanja neuobičajen za ovu vrstu. Iz Ukrajine je poznat i vrlo neobičan slučaj izlijevanja jaja već početkom listopada (MARKS i sur. 2020).

Jedan od mogućih razloga ove pojave vjerojatno su klimatski uvjeti, odnosno relativno blage i sušne zime. Razdoblje početka ovog gniježđenja bilo je vrlo toplo u odnosu na višegodišnji prosjek, a za gniježđenja 2018./2019. isto razdoblje bilo je prosječno ili blago toplo (DHMZ 2020). Sličan je slučaj i s navedenim gniježđenjima u Češkoj, Slovačkoj i Italiji 2004./2005. Prosječna temperatura u Češkoj i Slovačkoj bila je neuobičajeno iznad prosjeka, dok u Italiji temperatura nije značajno odstupala od prosjeka (GUSTIN i sur. 2006, HRABOVSKÝ 2006, NOGA 2009). Ako usporedimo dva uzastopna gniježđenja iz Hrvatske na istom užem području, može se vidjeti da je ovo gniježđenje, za vrijeme iznadprosječne temperature, počelo nešto ranije od gniježđenja za vrijeme prosječne do blago toplije temperature u odnosu na višegodišnji prosjek. Osim relativno visokih temperatura u vrijeme početka oba gniježđenja u Hrvatskoj, količina oborina također nije bila viša od prosjeka. Razdoblje od listopada do prosinca 2019. bilo je u skladu s prosjekom količine oborina, dok je isto razdoblje 2018. bilo vrlo do ekstremno sušno na području istočne Hrvatske (DHMZ 2020). Kod oba slučaja zajednički je bio izostanak snježnog pokrivača za vrijeme gniježđenja, odnosno u kasnu jesen i ranu zimu.

Važan čimbenik uspješnog gniježđenja je i dostupnost i raspoloživost plijena, prvenstveno poljskih voluharica *Microtus arvalis* (MIKUSKA i sur. 2015). Budući da su cikličke oscilacije gustoće glodavaca prilično nepoznate kod nas, nije poznato koliki je utjecaj gustoća glodavaca imala na pojave navedenih gniježđenja u Hrvatskoj. Kako bi se utvrdila važnost ovog čimbenika za jesensko ili zimsko

gniježđenje malih ušara, gustoću glodavaca bi trebalo sustavno pratiti. Međutim, valja istaknuti kako je za vrijeme vrlo tople rane zime u JZ Slovačkoj gustoća glodavaca bila prilično niska (NOGA 2009), te se pretpostavlja kako je topla zima bila vrlo važan čimbenik ovog zimskog gniježđenja. Također, valja uzeti u obzir i prilagodbu ptica na urbani ekosustav, gdje se navike i ponašanja mogu promijeniti, pa tako i sezona gniježđenja može biti produžena (STOCHAT i sur. 2010).

Gniježđenje male ušare u Hrvatskoj (ali i općenito) tijekom kasne jeseni i rane zime može biti i češće nego što mislimo, ali je vjerojatno previđeno. Unatoč slabo istraženoj gustoći glodavaca, mogli bismo zaključiti kako je relativno toplo i suho razdoblje početka gniježđenja, bez ranog snježnog pokrivača, zasigurno jedan od značajnih čimbenika uspješnog gniježđenja. Ukoliko vremenski uvjeti tijekom jeseni budu povoljni, odnosno temperature budu iznadprosječne, a količine oborina ispodprosječne, postoji vjerojatnost gniježđenja male ušare za vrijeme jesenskog i zimskog razdoblja. Ako se u kontinentalnom dijelu Hrvatske nastavi trend blagih zima bez značajnog snježnog pokrivača, ovakve pojave bi mogle postati uobičajene. Tijekom siječnja i veljače, osim popisivanja zimujućih malih ušara, valjalo bi češće obratiti pozornost na potencijalne mlade ptice, prije svega u relativno lako vidljivim starim gnijezdima svrake *Pica pica*, sive vrane i gačca *Corvus frugilegus* (RAJKOVIĆ 2009). Sudbina ovih mladih ptica nije poznata, ali s obzirom da su i narednih mjeseci bili povoljni vremenski uvjeti, za pretpostaviti je da su mladi ptici uspješno othranjeni.

Zahvala

Hvala Adrianu Tomiku (Hrvatsko društvo za zaštitu ptica i prirode) na ustupljenim podacima i savjetovanju prilikom pisanja ovog članka, Milanu Ružiću (Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije) na ustupljenim podacima, te recenzentima na konstruktivnim prijedlozima.

Literatura

- BÉZIER, P., ROULIN, A. (2015): Double brooding and offspring desertion in the barn owl (*Tyto alba*). *Journal of Avian Biology* 47: 235-244.
- CRAMP, S. (1985): The birds of the Western Palearctic. Vol 4. Oxford University Press, Oxford, UK, 960 pp.
- DHMZ (2020): Državni hidrometeorološki zavod– Ocjena mjeseca, sezone, godine. Preuzeto 25.9.2020. s https://meteo.hr/klima.php?section=klima_pracenje¶m=ocjena
- GUSTIN, M., PROVENZA, N., SORACE, A. (2006): First records of winter reproduction of Long-eared Owl in Italy. *Journal of Raptor Research* 40(3): 249-250.
- HARDEY, J., CRICK, H., WERNHAM, C., RILEY, H., ETHERIDGE, B. & THOMPSON, D. (2013): *Raptors: A Field Guide for Surveys and Monitoring* (3rd Edition). The Stationery Office, Edinburgh.

- HRABOVSKÝ, M. (2006): The winter breeding of the Long-eared Owl (*Asio otus*) in Slavkov u Brna. *Crex* 26: 9-10.
- KRALJ, J. (1997): Ornitofauna Hrvatske tijekom posljednjih dvjesto godina. *Larus* 46: 1-112.
- MARKS, J., PERKINS, A. (1999): Double Brooding in the Long-Eared Owl. *The Wilson Bulletin*, 111(2): 273-276.
- MARKS, J. S., D. L. EVANS, AND D. W. HOLT (2020): Long-eared Owl (*Asio otus*), version 1.0. In *Birds of the World* (S. M. Billerman, Editor). Cornell Lab of Ornithology, Ithaca, NY, USA. <https://doi.org/10.2173/bow.loeowl.01>
- MIKUŠKA, A., JOVANOVAČ V., MIKUŠKA, T. (2015): Diet of wintering Long-eared Owl *Asio otus* in Županjska Posavina. *Larus* 50: 7-20.
- NOGA, M. (2009): Winter breeding of the Long-eared Owl (*Asio otus*) in South-Western Slovakia. *Slovak Raptor Journal* 3: 61-62.
- RAJKOVIĆ, D. (2009): Breeding biology of Long-eared Owl (*Asio otus*) in Stanišić area (NW Bačka). *Ciconia* 18: 81-90.
- SHOCHAT, E., LERMAN, S., FERNÁNDEZ-JURICIC, E. (2010): Birds in Urban Ecosystems: Population Dynamics, Community Structure, Biodiversity, and Conservation. 10.2134/agronmonogr55.c4
- VITMAN, M. (2019): Winter breeding of the Long-eared Owl *Asio otus* in Đakovo. *Larus* 54: 57-58.
- ZUBEROGOITIA, I., MARTÍNEZ, J., IRAETA, A., AZKONA, A., CASTILLO, I. (2004): Possible first record of double brooding on Tawny Owl *Strix aluco*. *Ardeola* 51(2): 437-439.

SUMMARY

On 6th January 2020, three juvenile Long-eared Owls *Asio otus* were observed in Gorjani, near the city of Đakovo in Eastern Croatia, in an old Hooded Crow *Corvus corone cornix* nest. With chicks estimated at 2-3 weeks of age, the courtship and nesting very likely started in early November or even late October 2019. Considering this unusually early (or late) date, it cannot be concluded whether this was an early winter breeding in 2020 or a late autumn breeding in 2019, which would make a very rare case of double brooding with this species. The year before, similar winter breeding of the Long-eared Owl was recorded in February in the close vicinity of this location. Both breeding cases shared similar weather conditions in their early stage, with slightly to very warm temperatures and normal to extremely dry weather, compared to the long-term averages. Moreover, during autumn and early winter, snow cover was absent. However, one of the significant factors of successful breeding – the population of its favourite prey, the Common Vole – was unknown. Considering similar reports of winter breeding from other countries in the region, warm weather during autumn and winter might play important role in connection with this phenomenon. The breeding of Long-eared Owls during the autumn and winter periods in Croatia (and in general) might occur in even more cases than we think, but is probably overlooked.